

Tilburg University

In hoeverre verandert onze visie op heil en verlossing als we de evolutietheorie serieus nemen?

Sarot, Marcel

Published in:
En God zag dat het goed was

Publication date:
2019

Document Version
Early version, also known as pre-print

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Sarot, M. (2019). In hoeverre verandert onze visie op heil en verlossing als we de evolutietheorie serieus nemen? In W. Den Boer, R. Fransen, & R. Peels (Eds.), *En God zag dat het goed was: Christelijk geloof en evolutie in 25 cruciale vragen* (pp. 331-340). Sumnum Academic Publications.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Evolutie, heil en verlossing

In hoeverre verandert onze visie op heil en verlossing als we evolutie serieus nemen?

Marcel Sarot (Tilburg)

Inleiding

In deze bijdrage zal ik de vraag bespreken: In hoeverre verandert onze visie op heil en verlossing als wij de *modern evolutionary synthesis* accepteren? In de samenvatting van Gijsbert van den Brink omvat deze

het idee van historische evolutie (het gedurende vele miljoenen jaren geleidelijk op aarde verschenen zijn van steeds complexere levensvormen), dat van gemeenschappelijke afstamming (het via voortplanting uit elkaar voortgekomen zijn van deze levensvormen) en het idee dat natuurlijke selectie die ingrijpt op toevallige genetische mutaties de belangrijkste motor van dit proces is.¹

Deze synthese laat zich niet samenvatten in simplistische stellingen als zouden wij van de apen afstammen, maar zij veronderstelt wel dat apen en mensen gemeenschappelijke voorouders hebben. Als rooms-katholiek theoloog heb ik persoonlijk geen moeite met een oude aarde en een evolutionaire ontwikkeling van leven. Ik kan mij goed vinden in de woorden van Paus Johannes Paulus II (1978-2005), die in een toespraak tot de Pauselijke Academie van Wetenschappen op 24 oktober 1996 stelde:

Vandaag de dag, bijna een halve eeuw na de verschijning van de encycliek [Pius XII, *Humani generis* (1950) – MS], leiden nieuwe gegevens ertoe, om in de evolutietheorie meer dan een hypothese te zien. Het is [...] opmerkelijk dat deze theorie zich geleidelijk aan heeft opgelegd aan het denken van de onderzoekers, ten gevolge van een reeks ontdekkingen in

¹ Zie Gijsbert van den Brink, "Meer dan een hypothese: Patronen in de rooms-katholieke receptie van de evolutietheorie," in: *Tijdschrift voor Theologie* 58/2 (zomer 2018), 136–137; vgl. Van den Brink, *En de aarde bracht voort: Christelijk geloof en evolutie* (Utrecht: Boekencentrum, 2017), 34–74.
Preprint van: Marcel Sarot, 'In hoeverre verandert onze visie op heil en verlossing als we de evolutietheorie serieus nemen?', in: William den Boer, René Franssen & Rik Peels (red.), *En God zag dat het goed was: Christelijk geloof en evolutie in 25 cruciale vragen* (Kampen: Summum, 2019), 331–340.

diverse wetenschappelijke disciplines. De overeenkomst - die gezocht noch uitgelokt is - van de resultaten van onderzoeken, die onafhankelijk van elkaar zijn uitgevoerd, vormt [...] een veelbetekenend argument ten gunste van deze theorie.²

Tegelijkertijd zie ik ook dat de aanvaarding van de moderne evolutionaire synthese op geloofsgebied geen eindpunt is, maar een beginpunt: deze aanvaarding leidt tot nieuwe vragen over hoe wij ons christelijke geloof in het licht van deze synthese zinvol en coherent kunnen formuleren. In deze bijdrage gaat het om de consequenties van de evolutietherie voor ons denken over verlossing en heil. Hoewel ik natuurlijk mijn eigen rooms-katholieke overtuigingen niet geheel kan uitvlakken zal ik mij hier, in navolging van C.S Lewis, vooral richten op datgene waarover christenen het in hun denken over verlossing en heil over eens zijn. Ik zal dus de blik niet richten op geschilpunten, maar op gedeelde overtuigingen, en niet inzetten bij specifiek katholieke documenten, maar bij de Apostolische Geloofsbelijdenis. En ik zal zo veel mogelijk formuleringen gebruiken die niet aan één traditie zijn gebonden. Ik ben mij ervan bewust dat de vraag naar de consequenties van de aanvaarding van de moderne evolutionaire synthese voor ons christelijk geloof meer leeft onder protestanten dan onder katholieken, meer onder orthodoxe christenen dan onder vrijzinnigen. Maar in principe kan deze vraag door elke christen worden gesteld.

Wat is verlossing? Wat is heil?

Verlossing is een proces waarvan verlost-zijn (heil) het resultaat is.

Bij verlossing kan men een aantal vragen stellen. Is het een handeling of een gebeurtenis? Wie is het subject van de handeling of gebeurtenis, ofwel: wie is de oorzaak of de dader? Wie is het object van de verlossing, ofwel: wie wordt verlost? Waarvan wordt men verlost? En wat is het heil dat men dan bereikt? En ten slotte: hoe vindt verlossing plaats? Hoe werkt het?

² Paus Johannes Paulus II, Toespraak "Over de evolutieleer" tot de Pauselijke Academie van Wetenschappen op 24 oktober 1996, <https://www.rkdocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=1205>, geraadpleegd 15 oktober 2018.

Preprint van: Marcel Sarot, 'In hoeverre verandert onze visie op heil en verlossing als we de evolutietherie serieus nemen?', in: William den Boer, René Franssen & Rik Peels (red.), *En God zag dat het goed was: Christelijk geloof en evolutie in 25 cruciale vragen* (Kampen: Summum, 2019), 331–340.

Verlossing is een contrastbegrip: verlossing is altijd verlossing van iets of uit iets. En datgene waarvan of waaruit wij verlost worden is negatief. De inhoudelijke kleur van verlossing wordt daarom mede bepaald door datgene waarvan wij worden verlost. Datzelfde geldt, hoewel het uit de term zelf minder duidelijk is, ook voor heil. Heil is immers de toestand die wij bereiken wanneer wij verlost zijn. Waarin heil bestaat, wordt mede bepaald door waaruit wij verlost zijn. Als wij verlost zijn van ziekte, dan is gezondheid ten minste een deel van onze heilstoestand; worden wij verlost van schuld, dan is schuldloosheid deel van ons heil, worden wij verlost van verkeerde neigingen, dan is deugd deel van ons heil.

In het meest fundamentele gebed dat het christendom kent, bidden wij om verlossing van het kwade of, in een andere vertaling, van de boze. De grondtekst laat beide vertalingen toe. Als wij kiezen voor de vertaling 'van de boze' gaat het om een verlossing van het kwaad *in persoon*, met andere woorden: van de duivel. In het christelijk geloof gaat het echter zeker om méér dan om verlossing van de duivel alleen; het gaat op zijn minst óók om de verlossing van schuld en zonde. Daarom is het – afgezien van de kwestie hoe wij het Onzevader moeten vertalen – beter om te zeggen dat het in het christendom gaat om een verlossing van het kwade dan van de boze. Dat kwade kunnen wij dan, met een klassieke indeling van Leibniz, als volgt indelen: moreel kwaad (zonde en schuld), fysisch kwaad (pijn en lijden) en metafysisch kwaad (eindigheid en beperking). Over deze laatste vorm van kwaad zal ik verder niet veel zeggen, omdat de evolutietheorie geen gevolgen heeft voor onze beschouwing van deze vorm van kwaad.

Ten slotte kom ik graag nog even terug op de andere hierboven gestelde vragen. In het christendom is verlossing een handeling van God, in het bijzonder van de tweede persoon van de Drie-eenheid, Jezus Christus. Verlossing wordt met name verbonden met het lijden en sterven van Jezus, met Zijn Verrijzenis, en in de oosters-orthodoxe theologie ook met Zijn nederdaling ter helle. In traditionele of orthodoxe theologie *bewerken* kruisdood en verrijzenis de verlossing: zonder deze geen verlossing. In meer vrijzinnige theologie *openbaren* zij de verlossing die God sowieso zou schenken. Over de vraag *hoe* verlossing *precies* in zijn werk gaat zijn verschillende theorieën in omloop, zowel in orthodoxe als in vrijzinnige theologie. In het algemeen wordt gesteld dat mensen het object van verlossing zijn; hierbij

Preprint van: Marcel Sarot, 'In hoeverre verandert onze visie op heil en verlossing als we de evolutietheorie serieus nemen?', in: William den Boer, René Franssen & Rik Peels (red.), *En God zag dat het goed was: Christelijk geloof en evolutie in 25 cruciale vragen* (Kampen: Summum, 2019), 331–340.

kan het gaan om een selecte groep, om een grote groep, of zelfs om heel de mensheid. In het uiterste geval heeft verlossing betrekking op heel de schepping.

Evolutie en kwaad

Hoe maakt evolutie een verschil voor het christelijk geloof in verlossing? In principe is de evolutietheorie een *biologische* theorie die niet *direct* ingrijpt op het christelijke geloof in verlossing. De evolutietheorie heeft geen gevolgen voor de vraag *wie verlost*, en ook niet voor de vraag *wie worden verlost of hoe verlossing in zijn werk gaat*. Maar wij hebben gezien dat verlossing een *contrastbegrip* is, dat zijn kleur krijgt vanuit het kwaad waaruit wij verlost worden. En dáárover heeft de evolutietheorie wel wat te zeggen. In dit verband worden de volgende consequenties genoemd:

- (1) Allereerst zegt de evolutietheorie *direct* iets over het kwaad. Wij hebben boven gezien dat evolutie een proces is waarin organismen die door toevallige genetische mutaties van elkaar verschillen in een *struggle for survival* een natuurlijke selectie ondergaan, met als uitkomst een *survival of the fittest*. Afwijkingen en ziekten, leidend tot pijn en lijden, tot handicaps en soms zelfs de dood, zijn dus de prijs die wij betalen voor het ontstaan van de menselijke soort.
- (2) Vervolgens leidt de evolutietheorie tot de ondermijning van een aantal overtuigingen die tot de traditionele christelijke verklaring van het kwaad behoren, en die alle te maken hebben met de zondeval: de eerste zonde zoals die in de Hof van Eden werd begaan door Adam en Eva. Deze zondeval is vaak aangevoerd als verklaring van het ontstaan van natuurlijk kwaad in de goede schepping. Maar zoals wij zojuist onder (1) hebben gezien, veronderstelt de evolutietheorie dat er pijn en lijden waren voor er mensen waren, en dat maakt het moeilijk om aan te nemen dat die mensen deze pijn en dit lijden hebben veroorzaakt.
- (3) Ook is de zondeval vaak genoemd als oorzaak van moreel kwaad, namelijk van de schuld en de zondige neigingen – samen wel de erfzonde genoemd – die heel de mensheid door overerving van Adam en Eva zou hebben meegekregen. Dit idee veronderstelt dat er voor Adam en Eva geen zondige neigingen waren, en bovendien dat er twee eerste mensen waren, van wie

Preprint van: Marcel Sarot, 'In hoeverre verandert onze visie op heil en verlossing als we de evolutietheorie serieus nemen?', in: William den Boer, René Franssen & Rik Peels (red.), *En God zag dat het goed was: Christelijk geloof en evolutie in 25 cruciale vragen* (Kampen: Summum, 2019), 331–340.

heel de mensheid afstamt. Beide worden door de evolutietheorie geproblematiseerd, zodat uiteindelijk heel de gedachte van een erfzonde – en daarmee ook van verlossing van de consequenties van de erfzonde – onder druk komt te staan.

Ik zal nu proberen elk van deze (vermeende) consequenties van de evolutietheorie voor het kwaad te onderzoeken vanuit het perspectief van de gevolgen voor onze verlossing.

De consequenties van natuurlijke selectie voor ons geloof in verlossing en heil

Laten wij beginnen met de gedachte dat veel van de pijn en het lijden in onze wereld gevolg zijn van de manier waarop evolutie werkt: spontane mutaties gevolgd door natuurlijke selectie. Dit is een proces dat leidt tot het weg selecteren van veel mutaties met alle pijn en lijden van dien. Wat moeten wij hier vanuit christelijk perspectief van zeggen? Op het eerste gezicht spoort deze informatie over pijn en lijden met wat wij ook op andere gronden al weten: onze werkelijkheid zit zo in elkaar dat in veel gevallen goed en kwaad zo met elkaar verbonden zijn dat het verwijderen van een kwaad het verwijderen van iets goeds zou impliceren. De vraag is dan of men daarmee beter af zou zijn. Ik geef een voorbeeld: pijn fungeert als waarschuwingsmechanisme. Mensen zijn die van nature niet in staat zijn, pijn te voelen, zijn niet beter af maar slechter. Zij overlijden vaak al op jonge leeftijd aan ernstig letsel.³

Voor onze verlossing betekent dit dat wij er niet op moeten rekenen, binnen deze wereld verlost te worden van pijn en lijden. Voor ons heil betekent dit, dat het pas in een hiernamaals volkomen zal zijn. Is dit niet wat de hoofdstroom van het christendom altijd heeft gezegd? Het christelijk geloof belooft ons geen instant heil hier en nu, geen *fast salvation*. Hier en nu wordt van ons gevraagd dat wij ons kruis op ons nemen in de wetenschap dat juist in ons lijden de lijdende Christus ons nabij zal zijn, en dat ons lijden hierdoor nieuwe zin krijgt. De eeuwige gelukzaligheid is niet iets voor hier en nu, maar voor het hiernamaals. Dat evolutie

³ Amanda Kluvel, "Pijn verdwijnt: Waarom onze kijk op lichamelijk lijden verandert," *De Academische Boekengids* 49 (maart 2005), 11.

Preprint van: Marcel Sarot, 'In hoeverre verandert onze visie op heil en verlossing als we de evolutietheorie serieus nemen?', in: William den Boer, René Franssen & Rik Peels (red.), *En God zag dat het goed was: Christelijk geloof en evolutie in 25 cruciale vragen* (Kampen: Summum, 2019), 331–340.

lijden met zich meebrengt, levert dus geen nieuw probleem op voor het christelijk denken over verlossing en heil.

Terzijde merk ik op dat hier wel in een andere locus van de theologie een probleem kan ontstaan, namelijk in de scheppingsleer. Wanneer wij vasthouden aan de gedachte dat God alle soorten heeft geschapen en na het accepteren van de evolutietheorie poneren dat het middel waarlangs Hij dit doet de evolutie is, dan maken wij evolutie tot een handeling van God en wordt God direct verantwoordelijk voor het lijden dat evolutie met zich meebrengt. Wat mij betreft is de gedachte dat God alle soorten moet hebben geschapen, een overblijfsel van een te letterlijke, fundamentalistische lezing van Genesis 1, een lezing die men vaak tegenkomt bij mensen die al wel de gedachte hebben opgegeven dat de dagen van Genesis 1 echt dagen van 24 uur zijn en die ook de volgorde van de scheppingshandelingen loslaten, maar vast willen houden aan Gods schepping van de soorten. De Bijbelse scheppingsverhalen (meervoud: Gen. 1, Gen. 2, Spr. 8 e.a.) zoals verstaan in de traditie vragen echter niet meer van ons dan dat wij accepteren dat God de werkelijkheid als geheel heeft geschapen en dat God in een bijzondere handeling de mens heeft geschapen. Het eerste betekent dat God verantwoordelijk is voor ontstaan en voortbestaan van de werkelijkheid, niet voor afzonderlijke gebeurtenissen daarbinnen. Het tweede hoeft men niet biologisch op te vatten: hier zou het kunnen gaan om de schepping van de ziel van de mens, of, zoals Gijsbert van den Brink betoogt, om de roeping van de mens om beelddrager Gods te zijn.⁴ In beide gevallen gaat het om een direct ingrijpen van God, niet om een handelen van God door middel van een biologisch proces. Kortom, voor mij is de aanvaarding van de evolutietheorie geen reden om te zeggen dat de evolutie een handeling van God is. Juist de verbinding van evolutie met schuldloos lijden maakt dat wij, zoals overal elders waar in de schepping lijden en andere vormen van kwaad zich voordoen, er ons voor moeten hoeden een al te direct verband te leggen met Gods wil.

De consequenties voor de verlossingsleer van de gedachte dat er al lijden was voor

⁴ Van den Brink, *En de aarde bracht voort*, 236–238.

Preprint van: Marcel Sarot, 'In hoeverre verandert onze visie op heil en verlossing als we de evolutietheorie serieus nemen?', in: William den Boer, René Franssen & Rik Peels (red.), *En God zag dat het goed was: Christelijk geloof en evolutie in 25 cruciale vragen* (Kampen: Summum, 2019), 331–340.

er mensen waren

Wij hebben gezien dat de evolutietheorie het onmogelijk maakt, veel lijden en kwaad die traditioneel als gevolg van de zondeval werden gezien, nog langer op deze wijze te verklaren. Het gaat dan om pijn en lijden van dieren; de evolutietheorie maakt duidelijk dat deze dieren, en hun pijn en lijden, er ook al waren voor de mens op aarde verscheen. Dan kan een handeling van de eerste mensen dus nooit een verklaring van die pijn en dat lijden zijn.

Wie echter wie vast wil houden aan de verklaring van de pijn en het lijden van dieren vanuit de zondeval, dient niet alleen de evolutietheorie af te wijzen maar ook de geologische gegevens aangaande de ouderdom der aarde en de biologische gegevens aangaande de ouderdom der soorten. Die gegevens zijn geenszins afhankelijk van de evolutietheorie. Waar het gaat om de ouderdom van de soorten is het eerder omgekeerd zo dat de evolutietheorie helpt de inmiddels ontdekte feiten te verklaren. Ofwel: het is niet specifiek de evolutietheorie die het ons onmogelijk maakt, deze verklaring te accepteren. Het gaat om een veel groter complex van wetenschappelijke gegevens en theorieën, die samen duidelijk maken dat er pijn en lijden op aarde waren vóór de eerste mensen op aarde verschenen.

Uiteraard neemt dit de vraag niet weg: verandert er iets aan de verlossingsleer wanneer wij verdisconteren dat ook voor de mens op aarde verscheen, er natuurlijk kwaad was? Het antwoord is,⁵ dat de verlossing die Christus heeft gebracht dan niet alleen een antwoord is op de zonde van de mens, maar ook op 'de slavernij der vergankelijkheid' (Rom. 8:21) die al aan de mens voorafging. In 1 Korintiërs 15 heeft Paulus het over een natuurlijk lichaam, dat gezaaid wordt in vergankelijkheid, geringheid en zwakte, terwijl een geestelijk, onvergankelijk, heerlijk en krachtig lichaam zal verrijzen (42–44). Opmerkelijk is dat Paulus het natuurlijke en vergankelijke lichaam niet koppelt aan de zondeval, maar aan de schepping zoals beschreven in Genesis 2:

In deze zin staat er geschreven: De eerste mens, Adam, werd een levend

⁵ Bij het nu volgende heb ik gebruik gemaakt van Van den Brink, *En de aarde bracht voort*, 258–262.

Preprint van: Marcel Sarot, 'In hoeverre verandert onze visie op heil en verlossing als we de evolutietheorie serieus nemen?', in: William den Boer, René Franssen & Rik Peels (red.), *En God zag dat het goed was: Christelijk geloof en evolutie in 25 cruciale vragen* (Kampen: Summum, 2019), 331–340.

wezen.⁶ De laatste Adam werd een levendmakende Geest. Het geestelijke komt niet het eerst; het natuurlijke gaat vooraf, daarna komt het geestelijke. De eerste mens, uit de aarde genomen,⁷ is aards; de tweede is uit de hemel' (45–47).

Voor Paulus is het verlossingswerk van Christus dus niet uitsluitend herstelwerk van door de mens aangebrachte schade, maar ook een tweede schepping, waarin de eerste tot voltooiing wordt gebracht. Samenvattend: deze nieuwe wetenschappelijke gegevens brengen ons ertoe een lijn in het denken van Paulus naar voren te halen die in de theologie eerder veeleer op de achtergrond stond, maar er altijd wel was.

De consequenties van de evolutietheorie voor de zondeval als verklaring van moreel kwaad

De zondeval wordt ook gezien als de oorzaak van moreel kwaad. Preciezer gezegd, in de traditionele opvatting van de eerste of oerzonde brengt deze een schuld met zich mee, die wordt overgeërfd door volgende generaties, en verkeerde neigingen waarvoor hetzelfde geldt. Laten wij beginnen met te constateren dat er veel discussie is over de vraag of schuld van een vorige generatie kan worden geërfd, maar dat die discussie niets te maken heeft met evolutie. En laten wij vervolgens ook constateren dat de evolutietheorie de gedachte dat moreel verkeerde neigingen overerven van het ene geslacht op het andere juist plausibeler maakt. Immers, wij hoeven maar om ons heen te kijken om te zien dat wat in het christendom geldt als deugd in de wereld waarin wij leven niet altijd leidt tot succes, en dat wat in het christendom geldt als zonde in deze wereld niet altijd zal leiden tot mislukking. Egoïsme, berekening, list, bedrog en agressie kunnen een mens in deze wereld verder helpen. Dit kan verklaren waarom grotere zondaars soms succesvoller zullen zijn in het doorgeven van hun

⁶ Vgl. Gen. 2:7.

⁷ Vgl. opnieuw Gen. 2:7.

Preprint van: Marcel Sarot, 'In hoeverre verandert onze visie op heil en verlossing als we de evolutietheorie serieus nemen?', in: William den Boer, René Franssen & Rik Peels (red.), *En God zag dat het goed was: Christelijk geloof en evolutie in 25 cruciale vragen* (Kampen: Summum, 2019), 331–340.

genen – inclusief de genen die leiden tot zondig gedrag – dan anderen.⁸

Toch is de evolutietheorie niet zonder meer verenigbaar met de leer van de erfzonde. Ik zie daar de volgende problemen:

- a) De erfzondeleer veronderstelt dat de erfzonde werd gepleegd door het eerste mensenpaar, waarvan alle andere mensen afstammen. De huidige stand van zaken in de evolutiewetenschap is echter deze, dat men uit de empirische data afleidt 'dat mensen lang geleden als groep in plaats van als koppel uit voormenselijke voorouders zijn voortgekomen.'⁹ Men denkt dan aan één populatie van zo'n 10.000 mensen die zo'n 50.000 jaar geleden op aarde leefde. Als wij echter niet afstammen van één mensenpaar, hoe kunnen wij van hen dan een oerschuld en slechte neigingen erven?
- b) Er waren al slechte neigingen voor er mensen waren. Evolutionair onderzoek wijst er op dat agressieve en egoïstische gedragingen niet pas met de zojuist genoemde groep hun intrede deden, maar al voorkwamen bij de hominiden die aan hen voorafgingen.¹⁰ Die neigingen kunnen dus niet vanuit de zondeval worden verklaard.

Van den Brink komt in zijn boek met een reconstructie die beoogt, de gegevens van de evolutietheorie met een zo orthodox mogelijke erfzondeleer te verbinden. In deze reconstructie kunnen wij van echte mensen spreken op het moment dat de mens beeld van God wordt, d.w.z. besef kreeg van transcendentie en aanspreekbaar en verantwoordelijk werd.¹¹ Dat was zo'n 45 à 50.000 jaar geleden, maar Genesis plaatst het verhaal van de zondeval later, nl. zo'n 12.000 jaar geleden, in het neolithicum.¹² Bij de voormenselijke voorouders van de eerste mensen waren agressie en egoïsme al aanwezig, maar van de zondeval kunnen wij pas spreken op het moment dat de eerste mensen – die verantwoordelijk en aanspreekbaar waren – hun slechte voorbeeld volgden. Pas zij waren morele wezens en pas bij hen kunnen wij dus van (erf)zonde spreken.¹³ Door die erfzonde werden de eerste mensen,

⁸ Daryl P. Domning & Joseph F. Wimmer, *Evolution and Original Sin: Accounting for Evil in the World* (corr.ed. Washington: Washington Theological Consortium, 2012), <http://washtheocon.org/wp-content/uploads/2012/10/EvolutionOriginalSin1-corrected.pdf>, bezocht 20 oktober 2018); Daryl P. Domning & Monika K. Hellwig, *Original Selfishness: Original Sin and Evil in the Light of Evolution* (rpt. NY: Routledge, 2016).

⁹ Van den Brink, *En de aarde bracht voort*, 255.

¹⁰ Van den Brink, *En de aarde bracht voort*, 208–213.

¹¹ Van den Brink, *En de aarde bracht voort*, 196–204, 236–237.

¹² Van den Brink, *En de aarde bracht voort*, 224, 237.

¹³ Van den Brink, *En de aarde bracht voort*, 239.

Preprint van: Marcel Sarot, 'In hoeverre verandert onze visie op heil en verlossing als we de evolutietheorie serieus nemen?', in: William den Boer, René Franssen & Rik Peels (red.), *En God zag dat het goed was: Christelijk geloof en evolutie in 25 cruciale vragen* (Kampen: Summum, 2019), 331–340.

hoewel zij beeld dragers van God waren, van God vervreemd.¹⁴ Hierbij houdt Van den Brink het enerzijds voor mogelijk ‘dat er niet één maar enkele duizenden Adams en Eva’s rondliepen,’ anderzijds ook ‘dat het allemaal begon met de zonde van één man.’¹⁵

Wanneer wij deze reconstructie leggen naast de klassieke erfzondeleer, dan lijkt het grootste probleem mij te zijn dat het gewicht van de oorsprongszonde – zoals Van den Brink de erfzonde ook wel noemt – kleiner wordt: deze is zo nog wel de eerste bewuste afwending van God, maar niet langer de bron van alle egoïsme en agressie. In weerwil van Van den Brinks intenties krijgt de zondeval zo toch iets tragisch¹⁶ en gaat zij tot op zekere hoogte terug op hoe wij nu eenmaal gemaakt zijn.¹⁷ Deze kritiek betekent niet dat ik een beter alternatief heb voor de synthese van Van den Brink. Dat heb ik niet. Zij betekent ook niet dat ik de evolutietheorie zou willen afwijzen; ik geloof inderdaad dat die ‘meer dan een hypothese’ (Paus Johannes Paulus II) is. Tegelijkertijd onderschrijf ik echter de uitspraak van *Dei Filius*: ‘Hoewel het geloof boven het verstand staat, [...] kan er toch nooit een werkelijke tegenstelling zijn tussen geloof en rede, omdat dezelfde God, die de geheimenissen openbaart en het geloof ingeeft, de mensenziel ook het licht van de rede heeft gegeven’ (DH 3017). Kortom: wetenschap en geloof kunnen elkaar uiteindelijk niet tegenspreken, zowel omdat er maar één waarheid is als omdat er maar één bron van waarheid is: God. Wie dat vast gelooft, kan evolutietheorie en geloofswaarheden samen accepteren, zonder op dit moment een synthese te formuleren. Wie de stellige overtuiging heeft dat die synthese mogelijk is zodra de wetenschap precies weet hoe het zit en zodra wij ons geloof met voldoende precisie articuleren, doet er op dit moment waarschijnlijk wijs aan, te wachten tot de wetenschappelijke gegevens minder in beweging zijn. Met andere woorden, waar veel protestanten – onder wie Van den Brink – ten aanzien van de evolutietheorie uiteindelijk een hermeneutiek van het wantrouwen hanteren, heeft een katholiek hier minder moeite met een hermeneutiek van het vertrouwen. Uiteindelijk zijn beide overigens op hetzelfde uit: een formulering van het eigen geloof die zowel recht doet aan Schrift en traditie als aan de door de wetenschap ontdekte feiten.

¹⁴ Van den Brink, *En de aarde bracht voort*, 239–240.

¹⁵ Van den Brink, *En de aarde bracht voort*, 255.

¹⁶ Vgl. Van den Brink, *En de aarde bracht voort*, 231, 240–241, 260.

¹⁷ Van den Brink, *En de aarde bracht voort*, 231.

Preprint van: Marcel Sarot, ‘In hoeverre verandert onze visie op heil en verlossing als we de evolutietheorie serieus nemen?’, in: William den Boer, René Franssen & Rik Peels (red.), *En God zag dat het goed was: Christelijk geloof en evolutie in 25 cruciale vragen* (Kampen: Summum, 2019), 331–340.

De aanvaarding van de evolutietheorie is dus niet probleemloos. Maar de problemen die wij tegenkwamen liggen niet allereerst op het gebied van verlossing en heil. Dat wij Christus' verlossing nodig hebben is immers 'niet afhankelijk van de manier waarop wij zondaar geworden zijn, maar van het feit dat wij zondaars zijn.'¹⁸ In de woorden van George Murphy: 'De christelijke claim is dat wij een verlosser nodig hebben omdat alle mensen zondaars zijn. Zo simpel is het. *Waarom* alle mensen zondaars zijn is een belangrijke vraag maar een antwoord daarop is niet vereist om de noodzaak van verlossing te erkennen.'¹⁹

Conclusie

In het bovenstaande heb ik, nadat ik kort heb gedefinieerd wat ik onder de evolutietheorie, onder verlossing en onder heil zal verstaan, onderzocht in hoeverre aanvaarding van de evolutietheorie gevolgen heeft voor de christelijke opvatting van verlossing en heil. Ik heb in het bijzonder drie vragen onderzocht: (1) wat betekent het als natuurlijk kwaad een gevolg is van natuurlijke selectie in de *struggle for survival*? (2) Wat betekent het als wij sommige vormen van natuurlijk kwaad niet langer kunnen herleiden tot de erfzonde, omdat zij al aan de erfzonde voorafgaan? (3) Wat betekent het als wij de erfzonde niet langer kunnen zien als bron van alle egoïsme en agressie, omdat er al egoïsme en agressie waren voorafgaand aan de erfzonde? Hoewel niet te ontkennen valt dat sommige van deze vragen consequenties hebben voor de theologie, blijken de consequenties voor de christelijke leer van verlossing en heil uitermate gering.

Geraadpleegde literatuur

Domning, Daryl P. & Monika K. Hellwig. *Original Selfishness: Original Sin and Evil in the Light of Evolution*. rpt. NY: Routledge, 2016.

Domning, Daryl P. & Joseph F. Wimmer. *Evolution and Original Sin: Accounting for Evil in the World*. corr.ed. Washington: Washington Theological Consortium, 2012.

¹⁸ Van den Brink, *En de aarde bracht voort*, 259.

¹⁹ George L. Murphy, 'Roads to Paradise and Perdition: Christ, Evolution, and Original Sin,' *Perspectives on Science and Christian Faith* 58/2 (June 2006), 110 (mijn vert. –MS).

Preprint van: Marcel Sarot, 'In hoeverre verandert onze visie op heil en verlossing als we de evolutietheorie serieus nemen?', in: William den Boer, René Franssen & Rik Peels (red.), *En God zag dat het goed was: Christelijk geloof en evolutie in 25 cruciale vragen* (Kampen: Summum, 2019), 331–340.

<http://wasitheocon.org/wp-content/uploads/2012/10/EvolutionOriginalSin1-corrected.pdf>, bezocht 20 oktober 2018.

Johannes Paulus II, Paus. Toespraak “Over de evolutieleer” tot de Pauselijke Academie van Wetenschappen op 24 oktober 1996, <https://www.rkdocumenten.nl/rkdocs/index.php?mi=600&doc=1205>, geraadpleegd 15 oktober 2018.

Kluveld, Amanda. “Pijn verdwijnt: Waarom onze kijk op lichamelijk lijden verandert.” *De Academische Boekengids* 49 (maart 2005), 11–12.

Murphy, George L. ‘Roads to Paradise and Perdition: Christ, Evolution, and Original Sin.’ *Perspectives on Science and Christian Faith* 58/2 (June 2006), 109–118.

Van den Brink, Gijsbert. *En de aarde bracht voort: Christelijk geloof en evolutie*. Utrecht: Boekencentrum, 2017.

Van den Brink, Gijsbert. “Meer dan een hypothese: Patronen in de rooms-katholieke receptie van de evolutietheorie.” *Tijdschrift voor Theologie* 58/2 (zomer 2018), 135–152.

Vaticanum I, *Dei Filius* (24 april 1870). Vert. [rkdocumenten.nl](http://www.rkdocumenten.nl)

Preprint van: Marcel Sarot, ‘In hoeverre verandert onze visie op heil en verlossing als we de evolutietheorie serieus nemen?’, in: William den Boer, René Franssen & Rik Peels (red.), *En God zag dat het goed was: Christelijk geloof en evolutie in 25 cruciale vragen* (Kampen: Summum, 2019), 331–340.